

تحلیلی بر بودجه سال ۱۳۹۱

حسین افضلی، پژوهشگر موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

جهان صنعت - دنیای اقتصاد

بودجه سالانه کشور ابزار اصلی دولت‌ها در اجرای سیاست‌های مالی می‌باشند. بنا به تعریف، بودجه دخل و خرج دولت را در طول یک سال مشخص می‌کند و یا به عبارتی دیگر یک برنامه پیشنهادی است که عملیات مالی دولت بر اساس آن در طول یک سال تنظیم می‌شود.

تبعات و اثرات مثبت یا منفی بودجه محدود به یک دوره مالی یک‌ساله نبوده و می‌تواند دارای اثرات طولانی مدت در اقتصاد و جامعه باشد. بودجه ریزی مطلوب و مناسب می‌تواند با توجه به شرایط اقتصادی کشور با استفاده از ابزارهای مالی در شرایط تورمی بودجه انقباضی و در شرایط رکودی بودجه انبساطی را تنظیم و اجرا نماید. بودجه سال ۱۳۹۱ برای اینکه اقتصاد کشور از یک سو در حال تجربه شرایط تحریم غرب بر منابع درآمدی دولت در حوزه نفت و گاز و پتروشیمی می‌باشد و از سوی دیگر نیز در معرض اجرای فاز دوم هدفمندی یارانه هاست از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. ضمن اینکه با نام‌گذاری سال حمایت از تولید ملی از سوی مقام معظم رهبری، حمایت از صنعتگران و فعالان اقتصادی در کنار حمایت از مصرف‌کنندگان، بی‌گمان اجرای صحیح بودجه، نقش هدایتی، کنترلی، نظارتی و توزیعی دولت را در دستیابی به رشد اقتصادی هدفمند جهت عبور از شرایط ناهموار موجود امکان‌پذیرتر خواهد کرد. با عنایت به مفاد برنامه پنجم توسعه، یکسری تکالیف و وظایفی برای وزارتخانه صنعت، معدن و تجارت و حمایت از بنگاه‌های صنعتی مصوب گردید به نحوی که براساس این مصوبات این وزارتخانه ملزم به اجرای آنها در جهت افزایش نرخ رشد ارزش افزوده بخش صنعت و معدن شود. از جمله تصویب ماده ۱۵۰، وزارت صنایع موظف گردید تا در طول برنامه پنجم برای تحقق اهداف چشم‌انداز ۲۰ ساله، در قالب تدوین راهبردهای توسعه صنعتی و معدنی اقدام‌هایی را انجام دهد تا ارزش افزوده این بخش افزایش یابد. در این ارتباط ماده ۱۵۷ برنامه پنجم توسعه دولت را موظف کرده در جهت توسعه فعالیت‌های معدنی و ارتقاء نقش معدن در اقتصاد ملی در سقف بودجه سنواتی اقداماتی از جمله تهیه نقشه‌های پایه زمین‌شناسی، شناسایی، پی‌جویی و اکتشاف عمومی همه پتانسیل‌های معدنی کشور، راه‌اندازی پایگاه جامع علوم زمینی، تکمیل زیرساخت‌های لازم برای معادن بزرگ و مناطق معدنی و مناطق انرژی بر معدنی به ثمر رساند.

راهبردها و سیاست‌های کلان بودجه در حوزه صنعت، معدن و تجارت

راهبردها و جهت‌گیریهای بودجه‌ای وزارت صنعت، معدن و تجارت بطور عمده منبعت از جهت‌گیریهای کلی بودجه‌ای است که طی بخشنامه بودجه به دستگاههای اجرایی ابلاغ می‌شود. بر این اساس همانطور که در بخشنامه بودجه سال ۹۱ تأکید شده برای تحقق اهداف کلان برنامه پنجم توسعه، نظیر دستیابی به متوسط رشد اقتصادی ۸ درصد در طول برنامه، نرخ بیکاری ۷ درصد، افزایش سهم بهره‌وری به سطح یک سوم رشد اقتصادی و بهبود ضریب جینی حداکثر به رقم ۰/۳۵ در انتهای برنامه، راهبردها و سیاست‌هایی لحاظ شده است که توجه به آنها در امر تدوین و اجرای بودجه سال ۱۳۹۱ کل کشور موجب انسجام مجموعه اقداماتی خواهد بود که در طول دوره برنامه به اجرا در خواهد آمد. بویژه آنکه سال ۱۳۹۱ به عنوان دومین سال اجرای برنامه پنجم، نیازمند آرایش جدید و سازماندهی عوامل و منابع و شتاب بخشیدن به فعالیت‌ها در مجموعه امور کشور است. بنابراین با توجه به اسناد بالادستی و همچنین موقعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، دولت در سال جاری بطور عمده به دنبال ارتقاء بهره‌وری منابع و عوامل تولید، ایجاد بسترهای لازم برای بهینه‌سازی مصرف انرژی در واحدهای تولیدی، خدماتی و مسکونی، اصلاح الگوی مصرف، گسترش و بهبود حمل و نقل عمومی، حمایت از تولید کنندگان داخلی، حمایت از توسعه صادرات غیر نفتی، توسعه خدمات دولت الکترونیکی، حمایت از تحقیق و توسعه فناوری‌های نوین، اصلاح ساختار و وظایف حاکمیتی و توسعه فضای رقابتی و بهبود فضای کسب و کار، تقویت و تکمیل زنجیره‌های واسطه‌ای تولید امضای الکترونیک و صدور گواهی الکترونیک می‌باشد. در بودجه سال جاری با توجه به سیاست‌های برنامه پنجم توسعه مبنی بر هماهنگی بین سیاست‌های مالی و سایر سیاست‌های اقتصادی، تأکید دولت بر اتخاذ سیاست‌های مناسب برای شتاب بخشیدن به رشد و توسعه اقتصادی همراه با عدالت اجتماعی خواهد که ارتقای بهره‌وری عوامل تولید و منابع به عنوان محور اساسی رشد و توسعه اقتصادی مدنظر می‌باشد.

نکات محوری بودجه سال ۱۳۹۱ در مقایسه با سنوات گذشته

منابع و مصارف بودجه کل کشور در سال ۱۳۹۱ قریب به ۵۶۶ هزار میلیارد تومان است که در مقایسه با سنوات گذشته به لحاظ اسمی روند افزایشی داشته‌است.

بدین ترتیب که در مقایسه با بودجه ۵۰۸ هزار میلیارد تومان سال ۱۳۹۰، حدود ۵۸ میلیارد تومان افزایش یافته ولی در مقایسه با بودجه ۳۶۵ میلیارد تومان سال ۱۳۸۹ قریب به ۱۹۸ هزار میلیارد تومان افزایش داشته‌است. آنچه مشهود است درصد رشد بودجه دولت در سال جاری در مقایسه با رشد بودجه ۱۳۹۰ به سال ۱۳۸۹ کاهش داشته‌است.

این درحالی است اقتصاد ایران یک نرخ تورم دو رقمی را در طول سال‌های گذشته تجربه کرده و انتظار می‌رود این روند برای سال ۱۳۹۱ نیز ادامه یابد. آنچه مسلم است بودجه دولت برای سال مالی ۱۳۹۱ یک

سیاست مالی انقباضی است و طرف تقاضای کل اقتصاد را متاثر خواهد کرد که با توجه به شرایط رکود - تورمی اقتصاد کشور این سیاست می‌تواند منجر به تعمیق رکود اقتصادی گردد. این نکته را نیز باید در نظر داشت سهم مدیریت دولتی در اقتصاد کشور در طول سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۱ همواره بیش از ۸۰ درصد بوده که این نسبت برای سال ۱۳۹۱ رقم ۸۳ درصد پیش‌بینی می‌شود.

بودجه کل کشور شامل بودجه عمومی، شرکتهای دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و بانکها می‌باشد. از مجموع رقم منابع و مصارف لایحه بودجه کل کشور در این سال، معادل ۲۹ درصد به بودجه عمومی دولت و ۷۱ درصد باقی مانده به شرکتها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و بانکها، اختصاص یافته است. در این راستا بودجه شرکتها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و بانکها با رشد ۱۸/۵ درصدی از رقم ۳۵۵ هزار میلیارد تومان در بودجه سال ۱۳۹۰ به ۴۲۱ هزار میلیارد تومان در بودجه سال ۱۳۹۱ رسیده است. همچنین سهم بودجه شرکتهای دولتی (پس از کسر ارقامی که دو بار منظور شده است) از کل بودجه کشور در سال ۱۳۹۱ معادل ۷۱ درصد می‌باشد که نسبت به سهم شرکتها در منابع و مصارف بودجه کل سال ۱۳۹۰ که ۶۶/۶ درصد بوده است از رشدی معادل ۶ درصد برخوردار گردیده است که این موضوع نشاندهنده افزایش سهم شرکتهای دولتی در بودجه کلان کشور می‌باشد.

از دیگر ویژگیهای بودجه کشور در سال جاری، افزایش سهم هزینهها از ۱۷/۶ درصد مصارف بودجه کل کشور در سال ۱۳۹۰ به ۱۷/۸ درصد در سال ۱۳۹۱ می‌باشد. لازم به توضیح است که کمیسیون تلفیق مجلس شورای اسلامی مصارف و منابع عمومی کل کشور را از رقم ۵۱ هزار میلیارد تومان پیشنهادی دولت در لایحه بودجه سال جاری با ۱۱ درصد رشد به رقم ۵۶۶ هزار میلیارد تومان افزایش و مصوب نموده است که این موضوع می‌تواند چالش‌هایی را برای اجرایی شدن بودجه در تحقق منابع درآمدی دولت‌ها بدنبال داشته باشد.